IL-MALTI

QARI LI TOĦROĠ *IL-GĦAQDA TAL-KITTIEBA TAL-MALTI*

IT-TIELET KTIEB TA' L-1936

DIZZJUNARJU MALTI

Bosta nies li jħobbu 'l Malti resqu fuqna u b'qalbhom f'idejhom qalulna: "Il-Malti miexi ġmielu: mijiet ta' żgħażagħ li ma kinux jaqraw ħlief bit-taljan jew bl-ingliż, il-lum jaqraw bil-malti wkoll u jitgħaxxqu bih, għax kulma jmorru aktar iħossu l-qawwa tiegħu, itiegħmu l-benna tiegħu, u jifhmu l-grammatka tiegħu. Għajb, jaħasra, li ma hawnx dizzjunarju tajjeb li, fil-waqt li jagħtik il-vokabolarju kollu tal-lsien malti, jagħtik ukoll is-suriet kollha li kelma tista' tieħu u l-frażijiet li jitnisslu minnha, bit-tifsir tagħhom."

Ħaġa sabiħa kemm tista' tkun dizzjunarju li jaqdik f'kull ma tista' teħtieġ fl-istudju ta' lsien; iżda min jitkellem hekk fuq dizzjunarju malti juri li qatt ma ħaseb, u bosta anqas ma fehem, ix-xogħol ta' ħsieb, ta' ħeġġa, ta' ġabra, ta' reqqa u ta' sabar li jitlob dizzjunarju ta' din il-għamla.

Dizzjunarju tajjeb hi dejjem ħaġa iebsa, imqar jekk ikun ta' lsien li għandu letteratura kbira, mibnija fuq sisien grammatikali li ma jiċċaqalqux u mwettqa minn l-użu ta' mijiet ta' snin: iżda meta l-lsien ikun għadu ma ħax dik il-qagħda sħiħa li tiġi mill-fehma għalenija ta' kittieba tajba u mid-drawwa twila ta' min jitkellem, u jaf jitkellem, b'dak il-lsien, ix-xogħol ta' dizzjunarju tajjeb jitqal bosta iżjed, u jitlob studju, ħsieb u reqqa li ħadd ma jifhimhom ħlief min imidd għonqu għal dak ix-xogħol.

L ilsna ta' l-Ewropa għandhom kollha dizzjunarii taibin lijgħaġġbuk. Tfittex kelma u ssib in-nisel tagħha il-għamliet kollha li tieħu, il-għajdut kollu li jitnissel minnha u t-tifsir imżewwaq l i j»t&' jkollha fil-ħabtiet kollha tal-ħajja; u inti tħoss li fuq dik il-kelma ma jonqsok xejn Sahiħ! imma staqsi kif saru dawk id-dizzjunarji; kemm nies ħadmu fihom; kemin dizzjunarji twteldu u mietu qabilhom biex huma waslu għal dik it-tjieba, dik is-saħħa u dak il-ġmiel li semmejna.

Ma ilux wisq ġiet f'idejna kopja tad-'•*Daily Te-Ugraph*" tas-7 ta' Settembru tas-sena li ħarġet, fejn Dr. Betty Morgan jitkellem fuq id dizzjunarju tal-lsien franċiż, imhejji mill-Akkademja Franċiża u ligħadu kif tlesta. Magħandna x'naħsbu xejn : għandu jkun diz-zjunarjn lijsaħħar litkull min jużah; dizzjunarju kif jixraq lill ilsien franċiż, għani b'letteratura tal-għaġeb u aktarx il-lsien 1-iżjed preċiż fit-tifsir tal-kliem tiegħu. Iżda lill-kompilaturi tiegħu swielhom ix-xogħol ta' ħam-sin sena, u din l-edizzjoni hit-tmien waħda Ii għandha tieħu l-post ta'dikta'qbilha, li ħarġet fl-1878.

6 għandu wieħed iżomm quddiem għajnejh illi l-kittieba li ħadu sehem fdak ix-xogħol huma mill-aqwa k.tt.eba ta'Franza, biex manghidx tad-dinja, għahex in-n.es lijidħlu fl-Akkademja ta' Franzajridu jkunu tawxhieda qawwija tal-mertu tagħhom fil-lette-ratura, hx-xj.enza j.wfxiqatgħa oħra tat-tagħlim.

fit x X " 0 *m* aħna nafu xi nit xijfisser dizzjunarju taieb u *'S-A#J *. "
bru « ftit u jistenncw rfialic* it-tajba jissab-ma sar bil-p
ħa^/la fj|«junarju tajjeb qatt

MINN FUQ IL-BARRAKKA

Madwari tistaMgħid, kollox gfiadu jinsab midfun fnefi sa ħelwa u ħafifa. Fejnha dk il-fnegġa tal-rwt 3 c t\ ? t * hnm. he,„m »^lffiK2IJS?ffi iżda, naqra naqra x-xemx. Ġa tidher tgfiolli rasha mftmjR baħaris-sultanatal-ħoI$_{qi}$en. Tielgfia! Tielgfia! U wara ħt

lewn il-ward id-dija tagħha
timla s-eħab ....

DCN KABM, Il-Għo*wt.

Xi ġmiel ! Issa lejn kul) fejn tħares tarah jieħu l-ħajj$_{a}$ u tħossu jimlielek qalbek bi ħlewwa kbira. Il-baħar, qisu żġieġa tlellex taħt il-bewsa tax-xemx, jibqa' sejjer, fil-bogħod il-bogħod sa kemm l-għajn tarah donnu jsir ħaġa waħda mas-sema sbejjaħ tassew fil-kħula tiegħu. Imoagħad xi naqra ta' sfiaba żgħira, mitlufa minn sħabha, tgħaddi ta' kull tant minn quddiem ix-xemx donnu biex lilha ssellem u tqim.

Issa beda x-xogħol fuqġifen Ingliż qawwi u setgħan li jinsab quddiem il-fortizza tar-Rikażli li kienet mibnija mill-Ka-valieri ta'. San Owann biex, flimkien ma' Sant'Jermu, tħares id-daħla tal-port mill-għadu. Kollox ħaj, kollox jitfiarrek! X'ingħidu mbagħad għal dawk l-ilsna ta' art li, ħerġin għal ġol-baħar, jagħmlu bejniethom daħliet kbar, sbieħ, fondi u kennijin. In-naħa tar-Rinel!a, bajja ċkejkna u kwieta, għad ma ssaffiex l-ajru minn xi ftit taċ-ċpar. Imma jidhru dawk l-antenni *XzlwireLess* donnhom iridu jilfiqu s-sema b'tulhom, donnhom iridu jindukraw dak l-ilsien ta'art ħiereġ bejn ir-Rinella u I-Kaikara msebbaħ bl-isptar ta' Bigi - dan, għall-flotta Ingliża, wirt ta' żmien il-Kavalieri liminn Rodi kienu nġabru f'Malta, għżira ċkejkna fid-daqs imma kbira fl-istorja.

Fid-daħla tai-Kalkara bosta dgħajjes-nistħajjel l-ebda waħda bħall oħra fil-Iewn -jidhru jitbennu fuq wiċċ l-ilma. Imbagfiad toħroġ ilbarra għal ġo nots il-port il-fortizza ta Sant'Anġlu mdawra biswar għoljtn fejn l-inqas ġebla hija